

študijo, so razvidni tudi morebitni trendi v spreminjanju stališč in vedenjskih praks, ki zadevajo zdravje. Ugotovitve vsekakor prinašajo koristne informacije tistim, ki jih zanima sociološki vidik zdravja, tistim, ki soustvarjajo politiko in sistem zdravstva in seveda tistim, ki se v to posredno vključujejo; politično ali sistemsko delujejo na področjih, ki zadevajo zdrav življenjski slog.

Zadnji prispevek, avtor Niko Toš, presenetljivo izvira iz leta 1983, kar se v uredniški konceptualizaciji knjige izkaže za strateško pozitiven doprinos k kompleksnosti aktualizacije problematike. Raziskava temelji na podatkih SJM leta 1982 in obravnava socialne determinante zdravstvenega vedenja. Teoretične postavke se obračajo predvsem na področje razredno-slojne strukturiranosti družbe, s pomočjo katerih naj bi identificirali zdravstveno kulturo, razkrili stopnjo zaupanja in zadovoljstva uporabnikov in primernost organizacijske kulture v smislu dostopnosti in prijaznosti. Ker gre za pogled nazaj, morda bralca zbode v oči danes zanemarjena vrednota solidarnosti, ki jo uporabniki izpostavljajo. Morda bi se lahko ob podrobnejši primerjavi z izsledki drugih raziskav omenjenih v knjigi tudi po tem kriteriju (solidarnost) pokazalo na spremembe družbene klime in dojanje zdravja in zdravstva.

Ker ne gre zaključevati s posameznimi ugotovitvami, bi izpostavili pristop, ki ga omenjajo avtorji drugega prispevka in bi lahko veljal za celotno knjigo. Med mejami, ki jih postavljajo znanstvene panoge in se ohranjajo v družbenih znanostih ter med socialno psihologijo in medicinskimi raziskavami se vzpostavlja polje pomembnih vprašanj. Zato je prehajanje med nanostmi, uporaba različnih metodologij in združevanje le-teh edina pot, ki vodi k zadovoljivim odgovorom.

Maruša Perat

**Bojana Kunst: Nevarne povezave – Telo, filozofija in razmerje do umetnega. Ljubljana: Maska, zbirka Transformacije, 2003
223 strani (ISBN 961-91078-7-X), 3.900 SIT**

Življenje sodobnega človeka je prepleteno s tehniko in sodobnimi tehnologijami, ki v nas budijo dvome in strahove tako v sedanjosti, še večjo negotovost in strah pa prinašajo v našo prihodnost. Odgovor na vprašanje, kje je meja integracije umetnega v vse plasti življenja in celo v nas same, skuša podati pisateljica knjige. Ali človeško telo, ki se ni spremenilo že stoletja in nas omejuje, izgublja bitko z modernimi tehnologijami? Gre že za skoraj tradicionalni spopad med naravnim in umetnim, ki pa po mnenju avtorice verjetno ni bil nikoli bolj aktualen kot je sedaj, še posebej s sodobno biopolitiko telesa.

Avtorica knjigo razdeli na tri tematske sklope, in sicer *Razvezavo*, *Povezavo* in *Nevarne povezave*. V *Razvezavi* se ukvarja s še danes aktualno filozofijo Descartesa; predvsem z njegovim velikim delom *Le Mond*, ki pa je tudi začetek dveh nadaljnjih del *Traite de la lumiere* (*Razprava o svetlobi*) in *L'Homme* (*Razprava o človeku*).

Rene Descartes (1596-1650) je eden najpomembnejših filozofov zahodnega sveta. Na novo je izgradil temelje filozofije kot novega filozofskega sistema in poskušal popolnoma integrirati filozofijo s takratno novo znanostjo. Njegova filozofska dela so imela velik vpliv tudi na kasnejše velike mislece, zato se ga pogosto smatra za očeta moderne filozofije; je utemeljitelj filozofije novega veka.

Ukvarjal se je predvsem z vprašanjem, kaj moramo vedeti, pa tudi z vprašanjem o zanesljivosti našega spoznanja; zanj pa je bilo pomembno tudi vprašanje, kakšno je *razmerje duše in telesa*. Descartes je bil prepričan, da obstaja neka povezava med materijo in dušo. Duše se samo zavedamo, kajti ni snovna. Torej je tudi ne moremo deliti. Medtem ko je materija snovna in jo lahko delimo, vendar ni zavestna. Misel je popolnoma svobodna glede na materijo, ravno

tako kakor se materialni procesi odvijajo popolnoma neodvisno od misli. Zato Descartesa lahko označujemo za *dualista*, ker izpelje ostro delitev na duhovno in prostorsko stvarnost. Samo človek spada v duhovno stvarnost, medtem ko vse ostalo, po mnenju Descartesa, tudi živali, spadajo v prostorsko stvarnost. Človek je dvojno bitje, saj misli, vendar poleg tega zavzema tudi prostor; telo je predmet mehanike, vendar ima tudi dušo, ki deluje neodvisno od telesa. Ko mislimo, se to ne dogaja v telesu, ampak v duši, ki je popolnoma svobodna, telo pa omejujejo zakoni po katerih mora delovati. Vendar pa gre kljub temu za vzajemno delovanje duše in telesa. Ker sta telo in duša povezana z občutki in čustvi, lahko le ti konstantno motijo delovanje duše, vendar pa se le ta, lahko odtrga od teh "nizkotnih" vzgibov in deluje popolnoma svobodno. Misel se dvigne nad telesne potrebe in nastopi suvereno razumno.

V svoji teoriji nam prikaže generalno-univerzalno razliko med notranjostjo in zunanostjo; če uporabimo Descartesovo terminologijo, govorimo o ločitvi med zaznavami, ki se oblikujejo v nas samih, in zunanjimi telesi, ki v nas proizvajajo te zaznave, to pa je že zunanost, tujost. Po Descartesu umetno demonstrira naravno, še več, jo tudi temeljno transformira in prevaja; tehnika je bistveni element razgrinjanja resničnega sveta, pokaže nam tudi možnost vzporednih svetov in svet brez skrivnosti. Sedaj je točno določena meja med živim in neživim, med humanim in nehumanim. Tu pa se že prične formirati razvezava.

V drugem delu se avtorica ukvarja s povezavami; z baročnimi kuriozitetami, celotno poglavje v tem delu knjige pa posveti mojemu povezav Leibnitzu. Baročne kuriozitetete nam kažejo obsedenost baročnega časa s povezavami in na drugi strani vzpostavitev znanstvenega odnosa do sveta, narave in človeka; so središče novega načina prepoznavanja; združujejo umetno in naravno. Zbirke kuriozitet ne generirajo zgolj fluidnosti med naravnim in umetnim, pač pa prinašajo tudi transformacijo tradicionalnih kategorij naravnega in umetnega. Eno od bistvenih pravil teh zbirk je, kako ta zbirka zamaje tradicionalno razmerje umetnega in naravnega. Kolekcije in muzeji kuriozitet torej oblikujejo nove znanstvene kriterije. To je čas, ko kuriozitetete in čudesa stopijo v naravno filozofijo. S koncem 17. st. pa je že čutiti odklon do vseh teh čudes, ki se najbolj jasno artikulara kasneje v času razsvetljenstva. Leibnitz v duhu svojega časa vidi v perspektivi dvojnosti, prav tako kot Descartes. Vendar središče subjekta vidi drugače kot on, od tu izhaja tudi njun drugačen odnos do zunanosti in do razmerja med subjektom in svetom. Leibnitz kritizira zlasti Descartesovo prepričanje, da je resnično tisto, karkoli zaznavamo jasno in razločno, torej kritizira razvezavo med zunanjim in notranjim. Obstaja »drugost« nas samih. Tu ta »drugost« sodi v polje stika. Stika z naravnostjo. Tisto, kar je drugačno, je vzrok raznolikosti. Svet se pred nami razgrinja kot svet magičnega iluzionizma. Leibnitz, ki misli kot baročni mislec, meni, da se iluzija ne pretvarja kot prisotnost, pač pa gre za neprestano povezovanje in razvezovanje; je igra reprezentacij, odsevov in mikroprojekcij. Telo je neločljivo od duše, vendar je naša pozicija do njega eksistenčna. Vse je lahko združeno v vsem, vendar pa je hkrati tudi različno; tu pa se kaže neločljivost duše in telesa. Telo je tisto, ki je neločljivo od nas, je potencialnost misli, in naša notranost je tista, ki potrebuje naše telo. Leibnitzova vizija sveta je kompleksna. Je sistem relacij, kjer je vsak posameznik potencialno združen z vsakršno okoliščino in kjer se vseskozi krhajo meje organskih in neorganskih hierarhij.

V tretjem delu se avtorica ukvarja z nevarnimi povezavami, ki jih razume kot skok v sedanjost. Avtorica nam osvetli razmerje med organskim in tehnološkim. Sodobno umetnost razume kot pomembno polje artikulacije političnega, sodobni subjekt pa kot posthuman, zaradi nekega novega načina povezave, zaradi novih povezav, ki nam jih ponujajo objekti, ki so zunaj. Umetno ima pri subjektivizaciji, po mnenju avtorice, danes jasno vlogo; saj v le tem moderni človek najde nov red reprezentacije. Umetno podaja sliko zunanjega sveta, vendar hkrati daje občutek, da sam producira zunanji svet. V sodobnem svetu, se kljub strogosti in urejenosti, vedno nekdo prenareja. A v tem novem svetu vedno obstaja nek manko, nevarna povezava, ki opozarja na nek (ne)vidni (ne)red modernega sveta. Prenarejanje je namreč negativna značilnost, vendar pa hkrati daje politično moč. Sodobni subjekt, postane posthuman zaradi slike o samemu sebi, ki mu jo dajejo

kompleksni objekti zunanosti. Ljudje gradimo okoli sebe mreže, fetiške, konstrukte, da nam je kompleksen sodobni svet lažje razumljiv. Vseskozi prehajamo med notranjim in zunanjim, med telesom in umetnim itd.; mej ni več. Po avtoričinem mnenju gre za iskanje novega ravnotežja, nove zgodbe sveta, na katero pa nimamo odgovora.

Bojana Kunst sistematično in dokaj razumljivo obdela zgodovinsko ozadje modernega razlikovanja in povezovanja. Prične pri samem začetku modernih povezav in razvezav, s teorijo razvezave, kjer ji kot poglavitni vir služi filozofija Descartesa. V drugem delu skozi monstrozno, kuriozite in teorijo Leibnitza, ki ga smatra za mojstra povezav, predstavi teorijo povezave. V tretjem delu pa se avtorica posveti sodobnosti, kjer se še bolj poglobljajo dihotomije, kot je umetno – naravno, vendar pa smo postali hkrati tudi bolj senzibilni za polje *vmes*; *srednji vmes*, ki nikoli ne obstane, vendarle se ga lahko zgolj dotaknemo.

Joca Zurc

**Mojca Doupona Topič: *Ženske in šport*. Ljubljana: Fakulteta za šport, 2004
202 strani (ISBN 961-6405-86-1), 4.650 SIT**

Znanstvena monografija *Ženske in šport*, slovenske avtorice, profesorice in raziskovalke na področju sociologije športa, dr. Mojce Doupona Topič, se loteva obravnave razlik med spoloma na področju športa in športnega udejstvovanja, in sicer vse od šolske športne vzgoje, preko vrhunškega športa, do prostočasnih športnih aktivnosti. Na vseh treh področjih je v ospredje postavljeno obravnavanje udejstvovanja žensk z vidika primerjave zastopanosti z moškimi. Gre za edinstveno delo v slovenskem prostoru, ki opredeljuje značilnosti ženskega športa, s posebnim poudarkom na analiziranju razmer v Sloveniji.

Šport in gibalno udejstvovanje je namreč eno izmed posebnih družbenih polj, kjer prihaja do razlik med spoloma. Po mnenju Darlinsona (2000) so razlike med spoloma na področju gibalnega in športnega udejstvovanja še izrazitejše kot pa na marsikaterem drugem področju socialnega življenja. Vzrok temu so tradicionalni stereotipi, družbena patriarhalnost ter neločevanje med biološkimi in družbenimi razlikami med spoloma. Izhajajoč iz slednjega, avtorica že v prvem poglavju knjige prikazuje obstoj razlik med spoloma v športu zaradi družbene oziroma natančneje kulturološke pogojenosti, ki pa se na ravni vsakdanjega življenja pojasnjuje kot biološko določena, prirojena in zato nespremenljiva. Pripisovanje razlik med spoloma v športnem udejstvovanju samo biološkim razlogom namreč pomeni, da posameznika obravnavamo kot individuuma, ki je ločen od družbenih in zgodovinskih okoliščin, v katerih živi. Za uresničitev navedenega je jasno, da bi morali živeti v »zastekljenih komorah«, neodvisno od vplivov socialnega okolja.

Pa vendarle je danes šport v vseh svojih pojavnih oblikah, tako udejstvovanje v športnih dejavnostih, zasedanje vodilnih mest v športnih organizacijah ali pa znanstveno delo na področju kinezioloških znanosti, še vedno domena moških. Čeprav vemo, da je gibanje ključnega pomena za rast in razvoj vsakega otroka, kot tudi za ohranjanje zdravja in normalnega funkcioniranja organizma v odraslosti ne glede na posameznikov spol ali katerokoli drugo socialno, versko ali etično opredelitev. Zakaj je temu tako? Avtorica vzroke za današnje stanje razlik med spoloma išče tudi v zgodovini, in sicer v miselnosti družbe oziroma reproduciranju zastarelih medicinskih prepričanj, da šport ni primeren za zdravstveno stanje ženske. Ugotavlja, da se je ženski šport skozi zgodovino razvijal zelo počasi. Kakršnekoli nove dejavnosti, nad katerimi so se navduševale predvsem aristokratinje, so hitro naletele na neodobravanje javnosti. Ženske so se tako